

नहि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विदुत
छत्रपती शिवाजी शिक्षण मंडळाचे

कला व वाणिज्य महाविद्यालय वडूज

ता. खटाव जि. सातारा

मराठी विभाग

विषय :- बोली भाषेतील शब्द

बी.ए.भाग - ३

अ.नं.	विद्यार्थ्यांचे नांव	रोल नंबर
१)	देशमुख अक्षय विठ्ठल	५१४
२)	पवार अमित मोहन	५२२
३)	बरकडे सचिन बापुसाहेब	५१३
४)	शिंंगाडे अमोल अधिकाराव	५३०
५)	पवार सागर चंद्रकांत	५२३
६)	बागल निलेश भिमराव	५११
७)	गोडसे आकाश तानाजी	५१७

पर्यवेक्षक

प्रा.डॉ. केंजळे एस.एस.

कला व वाणिज्य महाविद्यालय, वडूज ता. खटाव

सन २०१८-१९

प्रस्तावना

भारत देशात मराठी बोलणारी माणसे जवळपास सगळ्या राज्यांत विखुरलेली आहे. जगातील बहुतेक प्रमुख भाषांप्रमाणेच मराठी अधिक पध्दतीनी बोली जाते. मुख्य भाषेशी नाते कायम ठेवलेली तिची बोली भाषा दर १२ कोसांगणिक उच्चारत, शब्दसंग्रहाट आघातात व वाक्यप्रचारात बदलत राहते.

पिढ्यान पिढ्या विशिष्ट राज्यात स्थायिक झाल्यामुळे मराठी भाषकांच्या यांच्या मुळ मराठी बोलीवर त्या राज्याच्या स्थानिक भाषेचा ठसा स्पष्टपणे उमटलेला दिसतो. भारताच्या भाषेच्या पध्दतशीर अध्ययनाचा शास्त्रीय प्रयत्न इ.स.पूर्व ७०० किंवा त्याचया आधी झाला. वेदिक वाडमयाचा अध्ययन प्रक्रियेतून भारतातील भाषाशास्त्राचा जन्म झाला. पृथ्वीवर अमत प्रमाणिकपत्र आहेत. पण त्यांना मानवासारखा सामाजिक, सांस्कृतिक इतिहास नाही याचे कारण भाषा सामाजिक अदानप्रदान माध्यम, भावनिक, ऐक्याचे प्रतिक, ज्ञानव्यवहार पेलण्याची क्षमता, मध्यस्थ, कला कल्पनांचे अन्य अशा अनेक पातळयावर भाषेवरच माणसांना विसुंबून राहवे लागते.

मराठी भाषेचे व्याकरण जरी एकच असले तरी स्थान माहात्मा नुसार मराठी बोलीचे कोकणी मराठी होतही पाच दाह प्रकार आहेत. कोल्हापुरी मराठी, कारवटी मराठी, अहिराणी, मराठवाडी, नागपुरी असे अनेकविध प्रकार कानावर पडत असतात. हया प्रकारात त्या त्या ठिकाणाच्या स्थानिक दिसतात जे लहान शब्दकोषात सापडतीलच असे नाही. प्रमाण भाषेची व्याप्ती अधिक आहे. बोलीभाष्ये जिवंतपणा भाषाही शिक्षण प्रशासन अभिजात वाडमय संपर्क माध्यमे यांत भाषेला शिष्टमान्यता असते.

विषयविवेचन

समाजदृष्ट्या पाहिले तर प्रमाण बोली ही जोडप्याबरोबर तोडण्याचेही काम करते. भाषीक समाजातील सर्वांना एकत्र आणे. निष्ठा आणि अभिमान या भावनांत गुरफटते. मागच्या पिढीच्या आशयानंतर जन्मतेच्या तुटलेल्या पिढीपर्यंत नेमकेपणाने पोहचवते.

पण ह्याचबरोबर प्रमाण विचार, तंत्रज्ञान, विद्या आणि भावनाविभक्ती ह्या बाबतीत जाण उत्पन्न करते. कोणत्याही बोलीला एक आंतरीक नियमन, स्वभाव असतो.

बोलीभाषेत जीवंतपणा असतो. परंतु प्रमाण वर स्वायत्ता नसते.

प्रत्येक भाषेचे म्हणून एक भाषीक भांडार असते. समाजातील व्यवसायीकांनी या भाषीक भांडारात महत्त्वपूर्ण भर घातलेली आहे. उदा. बटवा — पाकीट, पिचकास— विसकीचावी, खोपट — झोपडी.

	उपशब्द (बोलीभाषेतीलशब्द)	शब्द
१	बुचान	टोपीन
२	ठेचा	मिरचा
३	लिवा	लिहिने
४	बटवा	पाकिट
५	गंपती	गणपती
६	वकत	वेळ
७	खोपट	झोपडी
८	लुगड	साडी
९	धनी	पती
१०	बोरु	पेन
११	पिचकास	विसकोचावी
१२	मास्तर	गुरुजी
१३	बई	शिक्षिका
१४	बायकु	पत्नी
१५	पायतान	चप्पल
१६	वाहान	गाडी
१७	जनावर	साप

१८	तांबड फुटने	सकाळ होने
१९	प्रहार	वार करणे
२०	चिचा	चिंच
२१	कडबा	वैरण
२२	तलंग	कोंबडी
२३	बाहू	हात
२४	चढाई	युद्ध
२५	थैली	पिशवी
२५	सखा	मित्र
२६	च्या	चहा
२७	तवली	चरवी
२८	डोली	पालखी
२९	आय	आई
३०	आग	अग्नी
३१	इस्तू	विस्तू
३२	डबरा	खड्डा
३३	धोंडा	दगड
३४	साखर	मिठ

३५	भुई	जमीन
३६	घागर	काळशी
३७	पकं	पंख
३८	उरपाटा	उलटा
३९	डाग	सोन
४०	चमचा	पळी
४१	म्हातारा	वयोवृद्ध
४२	इटवान	लाडकं दाखवने
४३	यडपाट	वेडपट
४४	सुगड	मडक
४५	वसरी	ओसरी
४६	वडा	ओढा
४७	कडवाळ	वैरण
४८	फटफटी	गाडी
४९	चारपाई	खोटं
५०	प्यापलेट	बिट

	शब्द	उपशब्द (बोली भाषेतील शब्द)
1	साप	पान, किरडू, लांबड, जनावर
2	पातेलं	भगूला, टोप,
3	पळी	वागराळे, चमचा, वाडप
4	वाकळ	गोधडी, गोणपाट, लेप्ट
5	कुराड	हत्यार
6	चरवी	तवली, चिटकी
7	जनावरे	गुरे, ढोरे, हंबा
8	मोबाईल	फोन, दूरध्वनी
9	टीव्ही	दूरदर्शन, दूरचित्रवाणी
10	चप्पल	पायताण, पादत्राणे, जोड
11	टेबलं	चारपायी, बाकडं
12	वैरण	कडबा, चारा
13	ज्वारी	शाळू, कावळ्या
14	रस्ता	सडक, पाऊलवाट
15	दगड	धोंडा, खडक, पाषाण, मुरुम
16	झरना	धबधबा

17	नाला	गटार
18	अभिवादन	नमस्कार, वंदन, प्रणाम,
19	अरण्य	जंगल, वन, कानन, विपीन
20	अंधार	सांज, काळोख, तिमिर
21	अभ्यास	सराव, उजळणी, परिपाठ
22	आई	माता, माऊली, जननी, जन्मदात्री
23	आठवण	दोसरा, स्मरण, स्मृती
24	हत्ती	गजराज, हस्त
25	कथा	कहाणी, गोष्टी
26	सुगंध	सुवास, परिमळ
27	समुद्र	सागर, सिंधू, जलदी, अर्णव
28	सूर्य	भास्कर, रवी, दिनकर
29	शिवार	शेत, वावर, रान
30	सकाळ	प्रभात, उषकाल
31	शरीर	तण, काया, देह, अंग
32	विसावा	आराम, विश्रांती
33	क्रिकेट	बॅटबॉल, चेंडूफळी
34	आरसा	दर्पण, हकीकत, मुकूर

35	वेळ	समय, प्रहर, टाइम
36	वेदना	काळ, यातना
37	जहाज	होडी, बोट, नाव
38	विश्व	जग, दुनिया
39	ब्राह्मण	काका, भट, भटजी
40	रुबाब	तोरा, ऐट, अँटीट्युड
41	राग	क्रोध, चीड, संताप,
42	मेहनत	कष्ट, श्रम, परिश्रम
43	कोंबडी	तलंग, पिल्लू, खुडूक
44	मुलगा	पुत्र, सुपुत्र, वंशाचा दिवा
45	पुढारी	म्होरक्या, नेता, मेन माणूस
46	देऊळ	मंदिर, देवालय
47	मित्र	दोस्त, सखा, सोबती, सवंगडी, काळीज
48	आळशी	कामचोर, बिनकामी
49	पोलीस	हवालदार, चौकीदार, फौजदार
50	डोके	मस्तक, शीर, माथा
51	देव	ईश्वर, भगवान, प्रभू, परमेश्वर
52	बाप	पिता, जन्मदाता, वडील

53	फुल	पुष्प, सुमन
54	पृथ्वी	वसुंधरा, जमीन, जग, धरणी
55	पाणी	जल, पेय, नीर
56	प्रेम	प्रीती, माया, जिह्वाळा
57	विवाह	लग्न, बंधन
58	कमळ	पंकज, नलिनी
59	पत्नी	बायको, अर्धांगिनी, सोबती
60	प्रवासी	वाटसरू, यात्री, मार्गस्थ
61	पक्षी	पाखरू, खग
62	घोडा	अश्व, तुरंग, वारू
63	गच्ची	माळा, छत,
64	जिना	दादर, पायऱ्या, चढाई
65	हात	कर, बाहू, हस्त
66	युद्ध	चढाई, हल्ला
67	अलंकार	सोने, ज्वेलरी, अभूषण
68	कापड	वस्त्र, पोशाख
69	पँट	इजार
70	प्रजा	जनता, लोक, समुदाय, रयत

71	दारू	मद्यपेय, कॉटर, टॅगोपंच
72	वारा	झुळूक, पवन
73	ताट	पितळी, ताटली, थाळी
74	ढग	मेघ, नभ, जलद, आकाश
75	इज्जत	अभ्रू, अवमान
76	गाव	ग्राम, खेडे, वस्ती, नगर
77	घर	वास्तू, निवास, निवारा
78	मनुष्य	माणूस, युवक, मानव
79	योद्धा	शूरवीर, पराक्रमी, प्रतापी, लढवय्या
80	पिशवी	थैली
81	संगीत	गाणे, गीत
82	गाडी	वाहक, वाहन
83	मीठ	साखर
84	अग्नी	आग, जाळ, अंगार
85	कुत्रा	श्वान
86	अभिनेता	नट, हिरो
	बरू	पेन
88	च्या	चहा

89	हेळक	प्रकरण
90	बिस्किट	बिस्कूट
91	तेल	त्याल
९२	जळन	सरपन
९३	करंजी	कानवल
९४	होता	हुतू
९५	आहे	हाय
९६	आमटी	शेक
९७	पोर्णिमा	पुनव
९८	भाजी	कोरड्यास
९९	रविवार	आयतवार
१००	गुरुवार	बिस्तरवार

समारोप

मी व माझ्या संवंगड्यांना हा विषय निवडताना खूप आनंद मिळाला कारण अजुनही पुर्वीची भाषा आपल्या वापरात आहे. व पुढे ती नेऱ्याचा आम्ही प्रयत्न करणार आहोत. आम्हा संवंगड्यांना बोली भाषा व प्रमाण भाषा हे शब्द निवडण्यास उत्स्फुर्त करणारा व्यक्ती आहे. हरिष महाजन, सोपान जाधव, सुभाष गुरव, आमच्या घरातील आजी, आजोबा व आम्ही स्वतः सर्व तयार केले. भाषा ही समाजापुरतीच मर्यादीत नसून त्याचा बोलीभाषेत उपयोग केला पाहिजे हा महत्त्वाचा हेतू हा प्रोजेक्ट करण्यामागे आमचा सर्वांचा आहे.

समारोप

मी व माझ्या सवंगड्यांना हा विषय निवडताना खुप आनंद मिळाला कारण अजुनही पुर्वीची भाषा आपल्या वापरात आहे व पुढे ती नेहण्याचा आम्ही प्रयत्न करणार आम्हां सवंगड्यांना बोलिभाषा आणि प्रमाणभाषा हे शब्द निवडण्यास उस्फूर्त करणारा व्यक्ती आहे. अनंदा जगदाळे, सुभाष गुरव, सर आमच्या घरातील आजी, आजोबा व आम्ही स्वतः शब्द तयार केले. भाषा ही समाजापुरतीच मर्यादीत नसुन त्याचा बोली मध्ये उपयोग केला पाहिजे हा महत्त्वाचा हेतु हा प्रोजेक्ट करण्यामागे आमचा सर्वांचा आहे.

१

